

ספרי ההלכה

מרגליות יקרות ואבני חושן,
פנינים נפלאים וסיפורי צדיקים
דברי הגות ורעיון
מאוצרות תורת החסידות
עשובצות זהב ועסודרות
משיגוריו ושיחותיו של
רבי מנחם מענדל פערמאן שליט"א
פרשת נח

תהילים

אבני חן ונטפי שיח
בפרקי נעים זמירות ישראל

על התורה

שלהבות קודש והגינות חכמה
עפרשת השבוע

אדם ובהמה תושבי

ויאמר אלהים לנח קץ כל בשר בא לפני כי
מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם
את הארץ (בראשית ו'ג)

עם כל חטאיהם החמורים של אנשי דור
המבול, גזר דינם נחתם על מעשי הגזל
והחמס, כמו שפירש רש"י (בראשית ו'י): 'כי
מלאה הארץ חמס' - לא נחתם גזר דינם אלא
על הגזל.

הקשה הרב הקדוש רבי שלמה מראדומסק
זי"ע בעל 'תפארת שלמה': מדוע הקפיד
הקדוש ברוך הוא על כך שרשעי אותו
דור גזלו וחמסו איש מרעהו? האם ממונם
היה כה חביב בעיניו? הרי מחמת רשעותם
ושפלותם היו אמורים להיחשב כחיות היער
שטורפות וחומסות ואין כל עוון בידיהן!

אלא שמבואר במדרש תהלים (מזמור לו)
שאברהם אבינו שאל את שם בן נח באין
זכות ניצלו ממי המבול ומחרון המבול
הגדול שהיה בעולם, והשיב שהיה זה
בזכות שריחמו על בעלי החיים שבתביה,
ובמשך כל ימי המבול האכילו אותם ללא
הפסקה. ומכיון שעוררו את מדת הרחמנות
במעשיהם הטובים, התגוללו רחמי שמים
עליהם, והתקיים בהם מאמר הפסוק (תהלים
לו ז): 'אדם ובהמה תושבי', דהיינו שהאדם
נושע בזכות הבהמה.

לא היו אנשי דור המבול מרחמים איש על
רעהו, אזי מדה כנגד מדה היתה מתעוררת
רחמנות השי"ת עליהם, אך מכיון שלא היתה
להם כל רחמנות זה על זה - נחתם גזר דינם.

האדם והבעל

ברם, הקשה הרב הקדוש רבי שמואל
מסוכטשוב זי"ע בספרו 'שם משמואל' (נח
תרע"ז): הלא בני אותו דור עברו על עבירות
חמורות בהרבה מן הגזל, כאמור במדרש
(בראשית רבה לא ו) שעברו על שלוש העבירות
החמורות - עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות
דמים.

אומר ה'שם משמואל': מובא בזוהר הקדוש
(קרח קטו). שכל הרודה אחר דבר שאינו שלו,
הוא בורח מפניו, ולא עוד, אלא שגם מה
שיש בידו נאבד ממנו.

לפי זה יבואר חומר חטא הגזל: שורש נשמתו
של כל אדם נמצא בעולם העליון, והנשמה
משלחת כמין 'זהרורים', הם אורות רוחניים
אל הגוף הנמצא למטה. כאשר אדם עובר
על אחת מכל העבירות שבתורה, נשמתו
ממשיכה לשלוח את אותם אורות אל הגוף,
והקדוש ברוך הוא מאריך לו את אפו שמה
ישוב בתשובה.

אולם כאשר אדם עובר על עוון גזל, נשמתו

אינה שולחת עוד את אותם אורות רוחניים,
ומכיון שניטל ממנו החיבור לנשמתו, נחתם
גזר דינו מפני שאין עוד תקווה שישבו
בתשובה.

לפי זה יובן מדוע לא הועילה תוכחתו של
נח הצדיק להחזירם בתשובה, אף שמובא
בספרי המקובלים שבאותו דור היו נשמות
גדולות, ולא עוד אלא שבזו את נח על
דבריו. מכיון שחטאו בגזל, החיבור הרוחני
בין גופם לנשמתם לא היה קיים, ולא היה
בידם להתעורר ולשוב בתשובה.

הכל שיש בו הטא

לאור זאת יובנו היטב דברי הרב הקדוש רבי
מנחם מענדל מרימנוב זי"ע, כפי שהובאו על
ידי תלמידו הרב הקדוש רבי צבי אלימלך
מדינוב זי"ע, בעל 'הבני יששכר', בספרו
'אגרא דפרקא' (אות קכו), שהקשה: מדוע
נפוצה היא התופעה, בה ניתן לראות ילדים
קטנים ההולכים לבית רבם ומתמידים
בלימוד התורה, ומתפללים בכוונה, ועונים
אמן יאה שמה רבא ואמן, וניכר לכל שהם
עתידיים לצמוח לתלמידי חכמים, אך כשהם
גדלים הם מתהפכים לאנשים אחרים, בעלי
מדות רעות המזלזלים בתורה ובתפילה?
הלא התורה שלמדו בקטנותם היא הבל שאין
בו חטא (שבת קטו). והיה מהראוי שתעמוד
לזכותם שלא יחטאו, שהרי כבר שנו חכמינו
(מדרש תנחומא כי תצא א) 'מצוה גוררת מצוה'!

והתירוץ נורא: אבותיהם של אותם ילדים
ניהלו משא ומתן שלא באמונה, והאכילו
אותם מדברים שנקנו בממון שהושג על ידי
גזל, ועל ידי כך נוצרו בגופם תאוות ומדות
גרועות שהביאו לירידתם ברוחניות!

ראיה לכך: זפק העוף אינו קרב על המזבח,
כמו שנאמר (ויקרא א טו) 'והסיר את מראתו
בנצתה והשליך אתה אצל המזבח קדמה אל
מקום הדשן', זאת משום שהעוף אוכל מן
הגזל, ועל אף שהעוף לא נצטווה על איסור
גזל, ה' יתברך שונא גזל. ואם כך חמור הדבר
אצל בעלי חיים שאינם מצווים על גזל, קל
וחומר שגדולה חומרתו אצל בני האדם, ועל
כן יש בכח הנאה מן הגזל להזיק ברוחניותו.

נדיק אבל לטבע נשיו

יסוד נוקב בענייני קדושת הממון השמיענו
הרב הקדוש רבי מרדכי מנשכין זי"ע (רשפי
אש פרשת תרומה) בבאורו לפסוק (שמות כה
לא) 'ועשית מנרת זהב טהור מקשה תעשה
המנורה'. העבודה הקשה ביותר היא שכספו
וזהבו של האדם יהיו בבחינת 'זהב טהור',
ללא שום איסור ומחשבה פסולה חלילה,
וככל שאדם מטהר את כספו וזהבו, כך הוא
זוכה ל'תעשה המנורה' דהיינו שהוא מגיע
למדרגה שבה הוא יכול להאיר את העולם

בין ידיעת התורה לקנין תורה

כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה
יומם ולילה (תהלים א ב)

בפסוק זה מלמדנו דוד המלך עליו
השלום, כי אשרי האיש שאינו מסתפק
בלימוד התורה, אלא הוגה בה יומם
ולילה. מה בין לימוד התורה לבין
ההגיה בה, ומהי המעלה המיוחדת
הטמונה בלשון "יהגה"?

ועוד פלא יש בלשון הפסוק: בתחילה
נקראת התורה "תורת ה'", ואילו בהמשך
היא נעשית "תורתו" של האדם. אימתי
זוכה האדם שתורת ה' תיקרא על שמו
ותיעשה לתורתו?

הגמרא במסכת עבודה זרה (טז) דורשת
את מה שנאמר בפסוק זה 'אשרי האיש...'
כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה

יומם ולילה - פתח ב'תורת ה'', דהיינו
שהתורה היא קנין של הקדוש ברוך הוא,
וסיים ב'תורתו', דהיינו שהתורה היא
קנין של היהודי ההוגה בה. הא כיצד?

מבאר רבא. שבתחילה אכן נקראת
התורה על שמו של הקדוש ברוך הוא,
אבל בסוף נקראת על שמו של העמל
בה. לאחר שהוא קונה בה קנין.

אולם מהו אותו קנין בתורה?

דרש הגאון רבי אליהו לופיאן זצ"ל:

חזון נפרץ הוא בירושלים, שעשירי
ישראל מן הגולה מחזיקים לעצמם בתים
בעיר הקדוש, וכאשר הם באים אליה
לתקופת השנה, הם מתגוררים בהם כמה
שבועות ולאחר מכן חוזרים למקומם. כך
מדי שנה בשנה.

דירות אלו, בדרך כלל עומדות שוממות
וריקות לאורך רוב ימות השנה. להשכיך
קשה, כי מי יקח לו בית אשר אינו יכול
לדור בו כחודש או חודשיים בשנה,
ויהיה נאלץ להתפנות ממנו לפי רצונו
וסדרי חופשתו של בעל הבית המשכיר?
והבעלים, ממילא הפרוטה מצויה בכיסם
ואין הם נזקקים לדמי השכירות.

אולם להשאיר דירה ללא דיירים גם
אי אפשר, כי עד מהרה היא תהפוך
לדירתם של האבק והשרצים והרמשים,
ואנשי דלא מעלי עלולים לפרוץ אליה
ולדור בנחת מבלי שמישהו ידע, ומתקני
הבית עלולים להתקלקל מחוסר שימוש,
ורשויות המדינה תובענות את שלהן
ומשאין נענות הרי הן לוקחות בזרוע,
ועוד כהנה וכהנה נזקים המצויים
במקומות שהבעלים אינם משגיחים
עליהם.

לכן, מנהג אותם עשירים בעלי דירות
הוא לקחת להם אנשים מקומיים, אשר
עיסוקם הוא ניהול בתים. אותם מנהלים
מבקרים מדי פעם בפעם בדירה, עושים
בה בדק בית, מצביים עליה שמירה
נאותה, מטפלים במכתבים ובחשבונות
ועוד ככל הנדרש.

ומדי שנה בשנה, כמה ימים לפני שבעל
הבית מתעתד להגיע לארץ הקודש, הרי
הוא מודיע לאותו מנהל - והלה מכין
את הבית שיעמוד נקי ומצוחצח לקראת
בעליו, וממלא בו את כל המצרכים
הנחוצים וגם אשר אינם נחוצים, כדי
להנעים את שהותו של העשיר בביתו
אשר קנה לו בירושלים. ובזמן מגורי
האיש בבית, על כל ענין וענין הדורש
טיפול, הוא מזעיק את המנהל שיסדרו
על הצד היותר טוב.

וראו זה פלא: בעל הבית, אשר קנהו
במיטב כספו ועל שמו הוא רשום בספרי
המדינה - בקושי מכיר את ביתו שלו,
והרי הוא בתוכו כאורח במלון; ולעומתו
המנהל, אשר מכיר בו כל מצפפת וכל
סדק, כפי שהוא מכיר את ביתו שלו -
אין לו שייכות כלל עם הנוסע ולא קנין
בו, מלבד מה שנשכר לשמור עליו
ולטפל בו.

מכאן נבין את משמעות המושג 'קנין
תורה', אשר הוא נפרד מן המושג 'ידיעת
התורה'. קנין אין פירושו ידיעה בעלמא.
יש מי שיודע את התורה ומכיר כל אות
וכל פינה בה כאת שבילי עירו - ואף על
פי כן היא אינה שלו!

ומדה טובה מרובה, שיש מי שלא זכה
לידיעת התורה באופן מושלם, ואף על
פי כן נחשב לו שקנה קנין תורה.

פעם נכנס אל מרן ה'חזון איש' זי"ע
'יהודי אשר שימש כר"מ ביישיבה קטנה,
ולא נחשב בעיני הציבור לחריף או בקיא
באופן מיוחד. כאשר יצא האיש, אמר
ה'חזון איש' למקורביו: 'אדם גדול הוא!'
תמהו השומעים, ורמזו כי הלה אינו אלא
למדן ממוצע.

ביאר להם ה'חזון איש': 'אדם גדול' אינו
נמדד במדת למדנותו, אלא במדת קנינו
בתורה. יש מי שהוא למדן גדול ואדם
קטן, ויש מי שהוא למדן קטן ואדם
גדול...

כיצד משיגים קנין בתורה?

התורה עצמה עוסקת רבות בהלכות
קנינים - שלוש דרכים שבהן אשה נקנית,
ודרכים שבהן קונים מטלטלין וקרקעות
ועבדים ובהמות ועוד. לכל דבר ודבר יש

ברוב קדושתו.

מפאת חומרתו הגדולה של איסור גזל, נזהרו גדולי ישראל עד למאד להשתמש רק בממון כשר, ולא אבו ליהנות מן העבירה.

הרב הקדוש רבי חיים מצאנז זי"ע בעל 'דברי חיים' היה נוהג לאכול בליל שבת לפתן גזר. והנה פעם אחת הגישו לשולחן ככלל שבת את הלפתן, אך להפתעת הכל לא נגע בו ה'דברי חיים', ולאחר מספר רגעים ציווה לקחתו מהשולחן.

הדבר היה לפלא אצל כל המסובים: ה'דברי חיים' היה ידוע בהקפדתו לטעום מכל מאכלי השבת. מדוע לא טעם מן הלפתן?

עד מהרה נודעה התשובה: הגזר ממנו נעשה הלפתן היה גזול!

וכך היה המעשה: גוי שנשא סל ובו גזר למכירה עבר בקרבת בית ה'דברי חיים', ושבר את שמשת החלון. תפס בו יהודי אחד, וחטף ממנו את הגזר שנשא בסלו כתשלום על השמשה השבורה.

הרבי הקדוש חש בדבר, ולפיכך לא אבה לאכול מן הלפתן!

הכסף הנושט בפי אבותיהם

באחת מהקהילות הונגריה, נכנסה אל הרב המקומי אשה חשוכת בנים שניהלה את עסקי בעלה העשיר ובקשתה בפיה: "במשך שנים רבות מצפה אני לחבוק ילד, עד שהדבר נדמה בעיני כחלום רחוק. כעת עלה בדעתי לתת סכום של ארבע מאות זהובים לאחד מצדיקי הדור כ'פדיון נפש' כדי שיתפלל עלי ואיוושע בפרי בטן. בקשתי ושאלתי, שירור לי הרב מי הוא הצדיק שאליו ראוי להעביר את תרומתי". השיב לי הרב: "מציע אני לך לשלוח את הכסף בצירוף בקשתך אל הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד היושב בירושלים עיר הקודש, אשר שמו הולך לפניו כקדוש ישראל ותפארתו".

האשה יצאה מבית הרב, וסרה אל בית הדואר, שם שלחה את הכסף אל מעונו של רבי יוסף חיים.

לאחר מספר ימים, נודע הדבר לבעל, והוא נחפז לבית הרב המקומי כשכולו תרועות: "כיצד זה סייע הרב לרעייתי לתת סכום כה גדול כתרומה ללא חקירה ודרישה אם נא מסכים לכך? הן הדבר נעשה ללא ידיעתי כלל! דורש אני שהרב יפנה שוב אל רבי יוסף חיים זוננפלד, ויבהיר שהתרומה ניתנה על ידי אשה שלא על דעת בעלה".

הרב חש שלא בנוח לפנות אל רבי יוסף חיים זוננפלד, ואמר לעשיר: "צדקו דבריך! מוכן אני להחזיר את הסכום מכספי, אך לא אוכל לתת לך במזומן כי אם בתשלומים". עוד הם מדברים, נכנס הדוור לבית הרב ובידו מכתב רשום.

כאשר פתח הרב את המכתב, מצא בו להפתעתו סכום של ארבע מאות זהובים, ופתק מצורף בכתב ידו של רבי יוסף חיים זוננפלד: "מכיון שכבודו כותב אשה מסרה לו את הכסף, חושש אני שמא לא עשתה זאת בהסכמת בעלה. לפיכך משיב אני את הסכום, ונא למוסרו לאשה זו. למותר לציין, שמחמת זה לא מיעטתי בתפלות, ויהי רצון שימלא ה' משאלותי לבה".

עדי ראייה למעשה סיפרו שהרב והבעל לא יכלו לעצור בעד הדמעות שזלגו מעיניהם מחמת התרגשות.

המזהירות אינן מזהירות

באחת הפעמים בה שהה הרב הקדוש רבי

משה יהושע מוידניץ זי"ע בעל 'ישועות משה' בנאות דשא בשוץ, הזכיר בפניו אחד ממלוויו את המצוקה הכלכלית הקשה, וסיפר בכאב על האנשים הרבים שכורעים תחת נטל החובות הכבד המעיק על צווארם.

בהקשר לכך, הרחיב בעל ה'ישועות משה' והתריע על חסרון רגש האחריות המשתרש לעתים בקרב אנשים כלפי ממון הזולת. הוא קבל בכאב על כך שיש המוכנים לגרום הפסד לחבריהם במו ידיהם רק כדי להפיק לעצמם רווח אישי, במקום לאמץ את מדת ההסתפקות במוטע המאפשרת לאדם לחיות חיי מנוחה והשקט ולפנות את דעתו ללימוד התורה, לעבודת ה' ולקדושת השבת.

"כיצד ייתכן שאנשים לוויים ואינם משלמים!?" - הביע הרבי את פליאתו ותערומתו על תופעה זו - "הרי זו גזלה גמורה! האם רק משום שאדם זקוק לכסף או לפרנסה, ניתן לו היתר ליטול את ממונו של חברו? מעשה כזה אינו אלא גניבה לכל דבר וענין!"

ובאסיפת התחזקות שנשא בבית מדרשו, הציב ה'ישועות משה' יסוד נוקב בהנהגת הממון: המושג מותרות אינו נמדד לפי מה שיש לאחרים, אלא אך ורק ביחס ליכולת האישית של כל אדם. כל פרוטה שאדם מוציא מעבר לאפשרויותיו הכספיות, נחשבת עבורו כמותרות גמורות.

כדוגמה חיה לכך, הזכיר הרבי אברכים רבים, פליטים ויתומים שהגיעו חררי כל ממחנות המוות, וחו להקים ברוך ה' משפחות מפוארות ולהיות מסודרים בחייהם. סוד הצלחתם היה סדר חיים קפדני בניהול ביתם: הם מעולם לא הוציאו פרוטה אחת יותר ממה שהיה ביכולתם ובהישג ידם.

אם ישאלו אותם כיצד הצליחו להשיא שמונה, עשרה, ואף שנים עשר ילדים, הם עצמם לא ידעו להסביר את הנס, אך דבר אחד ברור להם: בענייני ממון הם היו ישרים ונאמנים.

הם אמנם לוו כספים כשנזקקו לכך, אך עשו זאת בחישוב מדויק ובאחריות, וכאשר העריכו מראש שלא יצליחו להחזיר את ההלוואה - הם פשוט לא לקחו אותה.

עבור אותם יהודים, ההלכה של 'פריעת בעל חוב מצוה' (מבואות פו), שמשמעותה שחיובו של הלווה לפרוע את חובו ללווה אינו רק חיוב ממוני, אלא זוהי מצוה, לא היתה מליצה נאה בלבד, אלא מציאות יומיומית פשוטה. הם הקפידו לפרוע כל חוב בזמנו מתוך הכרה בעובדה שאי-פרעון חוב מכליל את האדם בתוואר גנב.

בזכות הישר המוחלט הזה, הם זכו לחיות את חייהם במנוחת ושלווה הנפש, ועל אף שלא היו משופעים בעושר, ראו ברכה בעמלם וזכו לדורות ישרים ההולכים בדרכי התורה והחסידות.

משולחן גבורה

ואתה קח לך מכל מאכל אשר יאכל ואספת אליך והיה לך ולהם לאכלה (בראשית ו'א) הקשה הגאון רבי פינחס חיים הורוביץ מגרוסוורדיין זי"ע בספרו 'בית פינחס' (פ' נח): מדוע התורה משתמשת בלשון 'חיד ואמרת לנח' קח לך' ו'לך ולהם לאכלה'? והלא היה ראוי לומר 'לכם' בלשון רבים, שהרי האוכל מיועד לכל מי שנמצא בתיבה!

וביאר בשם הגאון רבי שמעון סופר מקראקא זצ"ל שסיפר שפעם שאל את הרב הקדוש רבי חיים מצאנז זי"ע, בעל

ה'דברי חיים': מה פשר מנהג ה'שיריים' - שאריות מסעודת הצדיק, שהחסידים כה משתוקקים לאכול מהן?

השיב לו ה'דברי חיים': ידוע שבכל מאכל ישנה פסולת גשמית שאינה מעניקה כח אמיתי לנפש. עיקר החיות והכח שאדם מקבל מהמזון מגיע מהחלק הרוחני שבו - הם ניצוצות הקדושה הגנוזים במאכל, כפי שנאמר (דברים ח'ג) 'כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם'.

כאשר צדיק אוכל בקדושה ובטהרה, הוא מזכך ומתקן את המאכל עד שהוא הופך כולו לקודש. לכן, בשיריים של הצדיק ישנה עצמה רוחנית רבה, שכן אפילו כמות קטנה מהם פועלת פעולה גדולה לטובה במי שאוכל אותם.

על פי סוד זה, פירש רבי שמעון סופר את שקשה לרבים: כיצד ייתכן שנח יצליח להכין צידה ומוזון בתיבה שיספיקו לשנה תמימה עבור האדם, הבהמות והחיות?

ואמנם רבנו הרמב"ן (ו' ט) כבר הפליא בשאלה זו, וכתב שהדבר בוודאי נעשה בדרך נס, שכן מבחינה גשמית לא היה בתיבה מקום להכיל כמות כזו של מזון.

אולם עומק הנס טמון בדיוק הפסוק 'והיה לך ולהם לאכלה'. הקדוש ברוך הוא ציווה על נח שיאכל מן המזון תחילה, וכך יקדש אותו, על דרך מה שביאר ה'דברי חיים' מצאנז, שכאשר צדיק אוכל בקדושה ובעונה הוא מזכך את ניצוצות הקדושה שבמאכל, ועל ידי כך הופך כל שאר האוכל בתיבה לשיריים של צדיק.

במצב זה, המזון אינו כפוף עוד לגדרי הטבע הגשמיים, ואפילו כמות קטנה ממנו הופכת להיות דבר חשוב שיש בו כח להזין ולפרנס את האוכל כאילו אכל כמות גדולה מאד.

טרף בפה

אולם ישאל השואל: גם אם יש ענין באכילת השיריים, מדוע נהגו לחטוף מהם, ואין מחלקים אותם בצורה מסודרת?

הרב הקדוש רבי מרדכי דב בער מטאטשפיל זי"ע הסביר בשם זקנו הרב הקדוש רבי יעקב ישראל מטשערקאס זי"ע, כי חטיפת השיריים נועדה לתקן את חטא המרכזי של אנשי דור המבול - חטא הגזל. על הכתוב (ו' יג) 'כי מלאה הארץ חמס', תרגם אונקלוס 'ארי' אתמליאת ארעא חטופין' כלומר שהארץ התמלאה באנשים שחטפו וגזלו איש מרעהו. כאשר החסידים חוטפים שיריים בקדושה כדי להתדבק בצדיק, הם מתקנים בזה את שורש החטיפה המקולקלת של דור המבול!

לאור זאת - אומר הרב הקדוש רבי יוסף מקוידנוב זי"ע - יובן היטב מדוע כאשר שבה היונה אל התיבה, נאמר (בראשית ח'א) 'הנה עלה זית טרף בפה', ופירש רש"י: טרף - חטף.

בחטיפה זו גנוז תיקון לחטא המרכזי של דור המבול!

אנשי דור המבול השחיתו את דרכם בחטא הגזל והחמס, עליו תרגם אונקלוס 'חטופין', וחטפו איש מרעהו כדי למלא את תאוותם.

כדי לתקן את שורש החטיפה המקולקלת של אנשי דור המבול, הגיעה היונה לאחר המבול, כשכבר נמחו הרשעים מן העולם, וביצעה חטיפה בהיתר ממתנת הקדוש ברוך הוא ולא מן הגזל, וכמו שמובא במסכת עירובין (ה'ג) שאמרה היונה 'היו מזונותי מרורין כותב בידי הקדוש ברוך הוא ולא מתוקין כדבש בידי בשר ודם'.

וזהו פשר מנהג חטיפת השיריים. כאשר

אדם מקבל את השיריים בדרך חטיפה, הוא יודע שחלקו מגיע לידו רק מידי הקדוש ברוך הוא ולא מידי בשר ודם, אך כאשר מחלקים את השיריים, חלקו מגיע לידו על ידי בשר ודם.

טעמו דראי

כתב הרב הקדוש רבי יקותיאל יהודה מסיגעט זי"ע בספרו 'ייטב לב' (פרשת וירא): חסידים רבים נוהגים לנסוע לצדיקים כדי לבקש מהם להתפלל עבורם לשפע של פרנסה. הצדיקים, מצדם, נוהגים להעניק מזון לאורחים המגיעים אליהם, ובעת הנתינה הם נושאים תפילה מיוחדת, שכשם שהם מרחמים על האורח ונותנים לו לאכול, כך ירחם עליו הקדוש ברוך הוא וימלא את ביתו במזון, ובכל אשר יפנה יצליח, הן בביתו והן בחוץ. נמצא שעל ידי נתינת האוכל יוצר הצדיק מציאות קטנה של שפע, המכנינה את הקרקע להמשיכה של שפע גדול מן השמים.

וכך ניתן לבאר גם את מנהג אכילת השיריים: על ידי אכילת מעט ממאכלו המוקדש של הצדיק, זוכה האוכל ממנו להמשיכה שפע רוחני וגשמי עליו.

מעשה היה בירושלים באשה שנתקפה פתאום בייסורים נוראים בפניה, שהאדמו והתנפחו באופן מבהיל. הרופאים המומחים שבדקוה קבעו כי אין בידם תרופה למכאובה, וכי יהיה עליה להתיישר במשך שבועות ארוכים עד שהמחלה תחלוף מאליה.

במוצאי שבת קודש, הגיעה האשה בלב שבור אל אב"ד ירושלים, הרב הקדוש רבי משה אריה פריינד זי"ע, בעת שסעד סעודת 'מלווה מלכה'. מששמע הצדיק את צרתה, פתח ואמר כי בספר 'אוהב ישראל' (פרשת משפטים) מובא שאכילת לחמו של הצדיק מטוללת לרפואה.

הגאב"ד נטל את פרוסת ה'מוציא' שלו, נתן לה מעט ממנה וציווה עליה לאכלה. למרבה הפלא, כבר למחרת הוטב מצבה של האשה במדה ניכרת, ויומיים לאחר מכן נעלמה המחלה כלל היתה והיא הבריאה כליל.

הניסיון הנעלם

וימת הרן על פני תרח אביו בארץ מולדתו באור כשדים (בראשית י"א כח)

מהמילים 'על פני תרח אביו' מדייק רש"י כי משמעותן שהרן מת עוד בחיי אביו, והוא מבאר מדרש אגדה המספר כיצד איציק העבד: תרח התלונן על אברהם לפני נמורו, משום שאברהם שבר את פסליו. השליך נמורו את אברהם לכבשן האש, ועל כן נקרא 'אור כשדים', מלשון אש.

אמנם שלח הבורא יתברך את מלאכו לקרר את האש, ולא איציק לאברהם מאומה.

הרן ישב מן הצד והמתין לראות מה יקרה, כשהוא אומר בלבו: "אם אברהם יצא - אהיה לצדו, ואם נמורו יצא - אהיה לצד נמורו".

גמר הרן שאברהם אבינו ניצל מהאש בנס, וכאשר שאלוה: "לצד מי אתה?" הרן ענה מיד: "לצד אברהם אני!" כתוצאה מכך, השליכו גם אותו לכבשן האש, אך הוא לא ניצל וגושר למוות.

וכאן מתעוררת שאלה גדולה: מדוע התורה אינה מספרת לנו את כל סיפור הגבורה הזה במפורש? הרי מדובר במסירות נפש אדירה של אברהם אבינו, שנראית אפילו גדולה יותר מניסיון עקדת יצחק! בעקדה, אברהם פעל לפי ציווי מפורש מהקדוש ברוך הוא, ואילו באור כשדים הוא מסר את נפשו מעצמו, ללא שום ציווי!

שבת וערובין לאורך ימי חיינו? וכמה פעמים שינן את דיני נטילת ידיים ואת הלכות ברכת המזון? אין זה פלא, אם כן, שזכר אותן מילה במילה.

שבע עשרה שנים של לימוד רבני

מגדולי ירושלים בדור שלפני מלחמת העולם, היה הגאון רבי זליג לייב ברווומן זצ"ל, ראש הישיבה במאה שערים, אשר נודע הן בפירושו והן בשקידתו הנוראה בתורה.

הוא היה מבחירי תלמידיו של מהרי"ל דיסקין זצ"ל, שנהג לכנותו בחיבה: 'מייני זליג'ל' - זליג שלי. כאשר הגיע לפרקו, שידך לו רבו את בנו של רבי נתן 'בעקער' רייכמן זצ"ל, אשר התפרנס ממלאכת האפייה אך מעולם לא פסק פומה מגרסא. תנאי ברור היה לו לשדכן, בעת אשר הציע את השידוך לאופה הירושלמי הצדיק: החתן המופלג יהיה סמוך על שולחן חמיו כל ימי חייו, כדי שיוכל לשבת ולעסוק בתורה מבלי שיצטרך לתן דעתו לענייני הפרנסה.

ואכן, עם תום שבעת ימי המשתה עלה רבי זליג אל היכל ישיבת מאה שערים הסמוכה לביתו, ושם לביתו רק משבת לשבת. כך נמשך הדבר שבע עשרה שנה תמימות. חותנו ורעייתו טיפלו בכל צרכי הבית וגידול הילדים, ורבי זליג לא ידע מאומה מכל הנהגה בביתו.

אף בלילות לא היתה לו שנה של ממש. מעולם לא הלך לישון בכוונה תחילה, אלא היה נרדם מאליה על הגמרא, כשראשו נשמש מעייפות. כדי שלא תימשך שנתו יתר על המדה, היה טובל את רגליו בגיגית מים קרים. כך היה ישן כשתי שעות בלילה, ומיד בקומו שם אבקה בעיניו, כדי שיתעורר לאלתר ויחזור ללמוד.

פעם אחת בא בנו אל היכל הישיבה לבקרו בלילה, והבחין שאביו פתח את הדף הראשון של מסכת גיטין - על מנת לחזור עליה. כשחזר בבוקר, הופתע למצוא את שפתו אי על ממללות כבר את ה'הדר' על המסכת, אחר שסיים את כולה בלילה אחד...

ממה פחד ה'אד' שמח?

ענין הרציפות בלימוד התורה חשוב עד מאד. שלמה המלך אמר בחכמתו (משלי כג ה) 'התעייף עיניך בו ואיננו'. כלומר, תסלק מבטך מן התורה אפילו כהרף עין, והיא כבר משתכחת ממך. היסח הדעת הקטן ביותר עלול לגרום לאדם לאבד את קניניו בתורה (מגילת יח:).

הגאון רבי מאיר שמחה הכהן מדינסק זי"ע, בעל 'אור שמח' ומשך חכמה, נודע

דרכי הקנין שלו. כך הוא גם לתורה הקדושה, אשר נקנית בארבעים ושמונה דרכים, אשר נמנו בפירוט במשנתנו.

אולם הבדל יסודי יש בין קנינים גשמיים לקנין התורה. שכן, הרוצה לקנות קרקע, למשל, די לו שיקנה אותה בקנין אחד - כסף, שטר או חזקה (קידושין כו). ואם קנה אותה בכסף, הרי היא שלו באופן גמור, ואין לו צורך להוסיף גם קנין שטר. ואם בכל זאת בחר להוסיף ולקנותה בקנין נוסף - אינו מחזק בכך את קנינו בה בכהוא זה.

לעומת זאת, החפץ לקנות את התורה הקדושה, עליו לאחוז בכל אחד ואחד מארבעים ושמונה הקנינים, וככל שהוא מוסיף בהם, כך הוא קונה קנין רב יותר בתורה, והיא נעשית יותר ויותר שלו.

פשוט ללמוד

הקנין הראשון שבו נקנית התורה, הוא היסודי ביותר: 'בתלמוד'. כלומר, פשוט ללמוד תורה, לחזור עליה ולשנן אותה.

בשם הגאון מוילנא זצ"ל אמרו: כפי ש'גזל' אינו כינוי למי שיועד כיצד לגזול, אלא למי שגזול בפועל - כך 'למוד' אינו כינוי למי שיועד ללמוד, אלא למי שמתעייף בתורה בפועל ממש...

פעם השמיע אחד התלמידים מאמר מחודד זה באזניו של רבו, הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל. לשמע הדברים, פרץ רבי יחזקאל בבכי מר.

התפלא התלמיד: רבי, מדוע אתם בוכים? בשלמה אבחנו - ראו לנו לבכות. אולם רבנו, הרי כל דקה מנוצלת אצלו לעמל התורה! ומתוך הבכי ענה לו רבי יחזקאל: על זה ראו לכל אחד לבכות...

גדולי התורה שבכל הדורות, זכו לה בזכות שחזרו עליה כל חייהם ללא הרף. מהרש"ם מברז'אן זצ"ל היה ידוע בכח זיכרונו המופלא, אשר כל התורה כולה היתה אצלו כמונחת בקופסא. אבל כדי להשיג קנין זה, הוא עמל כל חייו ללא הרף. לפני הסעודה, שינן בעל פה את דיני נטילת ידיים וברכת המוציא; ולפני ברכת המזון חזר בזיכרונו על הלכות ברכת המזון; בכל שבת ושבת חזר על מסכת שבת ועל מסכת עירובין, יחד עם הלכות שבת שברמב"ם ובשולחן ערוך ובסעודת מלווה מלכה נהג לערוך את הסיום על מסכת עירובין. וכך נהג כל חייו, בכל ענין ובכל מעשה (מריצי תורה מעולם החסידות).

ועתה צא וחשוב: כמה פעמים למד מהרש"ם את מסכתות דרכי הקנין שלו. כך הוא גם לתורה הקדושה, אשר נקנית בארבעים ושמונה דרכים, אשר נמנו בפירוט במשנתנו. אולם הבדל יסודי יש בין קנינים גשמיים לקנין התורה. שכן, הרוצה לקנות קרקע, למשל, די לו שיקנה אותה בקנין אחד - כסף, שטר או חזקה (קידושין כו). ואם קנה אותה בכסף, הרי היא שלו באופן גמור, ואין לו צורך להוסיף גם קנין שטר. ואם בכל זאת בחר להוסיף ולקנותה בקנין נוסף - אינו מחזק בכך את קנינו בה בכהוא זה.

ירא שמים שהגיע מפולין. אותו יהודי סיפר לרב כי זכה להסתופף בצלו של המגיד ממזריטש בשבת פרשת נח, ושמע ממנו פירוש על הפסוקים המופיעים בפרשה.

בסוף הפרשה נאמר (יא לא-ט): 'ויקח תרח את אברם בנו ואת לוט בן הרן בן בנו ואת שרי כלתו אשת אברם בנו ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען ויבאו עד חרן וישבו שם. ויהיו ימי תרח חמש שנים ומאתים שנה וימת תרח בחרן'. ותיכף ומיד, בתחילת פרשת לך לך, נאמר (יב א): 'ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך'.

פסוקים אלו מעוררים שאלות רבות וחשובות. ראשית, מדוע חשו אברהם אבינו ושרה אמו צורך להצטרף לתרח וללוט ולצאת אתם יחד מאור כשדים לכיוון ארץ כנען? הלא באותם ימים הם עסקו באור כשדים בפעולות נשגבות לפרסום שם השם, כשאברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים. מדוע שיעזבו מקום שבו הם כל כך מצליחים כדי ללכת לארץ כנען, שם איש אינו מכיר אותם? הרי היה קיים ספק גדול אם יוכלו להמשיך שם במעשיהם הטובים!

בנוסף, אם אכן יצאו במטרה ובכוונה להגיע לארץ כנען, מדוע הם עצרו בחרן והתיישבו שם? ולבסוף, אם פנאם של אברהם ושרה היו מועדות ממילא לארץ כנען, לשם מה היה צורך בציווי מיוחד שעליהם ללכת אל הארץ אותה יראה להם הקדוש ברוך הוא?

וביאר המגיד, כי השטן בראותו את הצלחתם של אברהם ושרה, ניסה לשכנע אותם לעזוב את מקומם בתירוץ שמוטב להם להיות בארץ ישראל, ובלבד שיפסיקו את פעילותם באור כשדים. לכן נאמר 'ויקח תרח', שכן תרח רומז כאן ליצר הרע.

אולם, ברגע שיצאו לדרך והגיעו לחרן, הרגיש אברהם אבינו בחסרון הרוחני והחל להרהר אל עשה נכון כשעזב את שליחותו. דווקא אז הגיע אליו הציווי 'לך לך...' אל הארץ אשר אראך. לאמר: הקדוש ברוך הוא אמר לו: עד עתה היצר הרע היה זה שהוליד אותך, אך מכאן ואילך - אני אהיה זה שצועד עמך.

כששמע הרב הזקן את הדברים הללו באיסטנבול, הבין שרבו המגיד כיוון את דבריו אליו ברוח קדשו, לבל תיפול עליו רוחו במסעו לארץ הקדושה. הוא המשיך לארץ ישראל בשמחה ועסק שם בתורה ובעבודה בכבוד ובנחת.

כשסיים 'הדרכי תשובה' לספר את הסיפור, הבין רבי טוביה לייב כי בכך ביקש רבו לרמוז לו, כי למרות התנגדותו הכללית לנסיעה לארץ ישראל, הוא מברך אותו בברכת הדרך וברוב הצלחה.

חסידיו הרבים שהיו מגיעים לשאול בעצתו היו שומעים מרבים שאין הדבר ראוי ורצוי, וכי מוטב להם שישארו במקומותיהם, שם לא נשפכת להם ולצאצאיהם סכנה רוחנית.

אחד מחסידיו, רבי טוביה לייב שטרן ז"ל שהתגורר בעיר סאטמאר, החליט בכל זאת לעלות לארץ ישראל בשלהי ימיו כדי לעסוק בתורה ובעבודה. הוא מכר את חנותו המצליחה בכיכר השוק בסכום של שלוש מאות זהובי כסף, אך כיון שהכיר את דעת רבו, החליט להסתיר ממנו את תכנית הנסיעה.

ר' טוביה לייב תכנן להגיע למונקאטש לימים האחרונים של חג הפסח בשנת תרס"ה, לשהות במחיצת הצדיק ולהיפרד ממנו בלבד, ללא ברכת פירדו רשמי. אולם, כפי שאומר הפסוק (קהל' ב) 'עוף השמים יוליד את הקול'. השמועה על מכירת החנות וההכנות הקדחתניות הגיעה לאזני מקורביו של ה'דרכי תשובה', והם גילו לרבי שהחסיד מתכוון לנסוע לארץ ישראל בניגוד לדעתו המפורשת.

הצדיק החריש ולא אמר דבר, אך במהלך עריכת השולחן הטהור ביום טוב אחרון של פסח, פתח ואמר לחסידיו: "הטו אוזן לסיפור נפלא שקרה עם אחד מתלמידיו של המגיד הגדול, הרב הקדוש רבי דב בער ממזריטש זי"ע."

אותו תלמיד היה רב ואב בית דין באחת הערים הגדולות, ופעל רבות ונצורות למען חיוקן התורה והיהדות בעירו, אך לעת זקנתו הרגיש שצרכי הציבור המרובים מונעים ממנו להיות פנוי ולעסוק בתורה כאוות נפשו. הוא החליט לעזוב את הרבנות ולעלות לארץ ישראל.

הרב נפרד מקהילתו בדרשה מרגשת בה ביקשם לבל יסוו מדרכי התורה והיראה כפי שהורם וחינכם, אך מרבו המגיד ממזריטש לא בא להיפרד, משום שידע את דעתו שאין לרבנים לעזוב את קהילותיהם, ועליהם להישאר ולהורות לצאן מריעתם את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו.

המסע היה מפרך, ובכל הדרך הארוכה לאיסטנבול שבטורקיה, היו הרב והרבנית הנוסעים היהודים היחידים, ושאר הנוסעים היו ערב-רב של גויים שהתנהגו בצורה גסה, כך שהנסיעה הסבה להם סבל רב.

כאשר סוף סוף הגיעה האנייה לאיסטנבול, וגם בה לא פגש הרב אף לא יהודי אחד, נפל לבו בקרבו ומחשבות חרטה החלו לנקר בלבו. הוא חשש מן הבדידות במקום שבו הוא אינו מוכר, ומכך שלא יוכל להרביץ תורה כפי שהורגל, שלא לדבר על הפרנסה המובטחת לו בעירו, כנושא משרת הרבנות.

בעודו מהרהר באפשרות לחזור בו מכל התכנית, פגש לפתע יהודי

יתרה מכך: באור כשדים היה אברהם בודד לחלוטין מול עולם שלם שעבד עבודה זרה, ובכל זאת בחר להאמין בה'. למרות זאת, בתפלות ובבקשות אנו מזכירים רק את זכות העקדה, ואילו את נס אור כשדים התורה מזכירה רק ברמז דק, וכך גם נאמר בספר נחמיה (ט) 'והוצאתו מאור כשדים'!

ביאר הרבי מליובאוויטש זי"ע (ליקוטי שיחות כה, פרשת לך לך) את הענין באמצעות שאלה מעניינת: מי חשוב יותר - עבד שהשתחרר או גר שנתגייר?

לפי ההלכה, עבד כנעני שיוצא לחפשי הופך ליהודי גמור מעצמו ללא צורך בתהליך גיור מצדו. לעומתו, הגר בוחר להתגייר מתוך מחשבה והבנה אישית שה' הוא האלקים. אם כן, לכאורה, הגר חשוב יותר משום שהוא פעל מתוך בחירה, בניגוד לעבד שהגרות חלה עליו מעצמה!

אך הרבי מליובאוויטש האיר נקודה אחרת: הגר הפך ליהודי מכח השכל האנושי, ואילו העבד הפך ליהודי מכח גזרת התורה - רצון השם המוחלט שקבע כך. המעמד שמגיע ישירות מהתורה ואינו מתבסס על השכל האנושי נעלה וחשוב הרבה יותר!

כאן טמון הביאור מדוע התורה אינה מפרטת את סיפור אור כשדים. עלינו לזכור שהתורה אינה ספר היסטוריה שנועד לספר לנו מה אירע בעבר; שמה של התורה מעיד על מהותה - היא מלשון הוראה. התורה מלמדת אותנו כיצד עלינו לנהוג ומהו רצון הבורא מאתנו.

אמנם ניסיון אור כשדים היה ניסיון אדיר, ואולי אף גדול יותר מבחינת הקושי האנושי מניסיון העקדה, אך הוא אינו ממש עובורנו לימוד לעשות כמותו. מסיירות הנפש של אברהם אבינו באש הכבשן היתה מכח הבנתו האישית ושכלו הטהור, שגם כל גדלותו המופלגת, עדיין נחשב לשכל אנושי.

לעומת זאת, ניסיון העקדה היה ציווי ישיר מהקדוש ברוך הוא. הזכות הגדולה ביותר שאדם יכול להשיג היא קיום ציווי השם, וציות זה נעלה הרבה יותר מכל מעשה של מסירות נפש שאדם עושה מדעת עצמו.

לפיכך מזכירים אנו בתפילותינו רק את מעשה העקדה ולא את מעשה אור כשדים.

ברכה על אב הדרך

ויקח תרח את אברם בנו ואת לוט בן הרן בן בנו ואת שרי כלתו אשת אברם בנו ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען ויבאו עד חרן וישבו שם. ויהיו ימי תרח חמש שנים ומאתים שנה וימת תרח בחרן (בראשית יא לא-לב) דרכו של הרב הקדוש רבי צבי הירש ממונקאטש זי"ע, בעל 'דרכי תשובה', היתה שלא להסכים לחסידיו לעלות לארץ ישראל, מטעמים שנשארו כמסים עמו.

בכל תפוצות ישראל כבעל כישורן עצום ומיוחד במינו. היה לו זיכרון מופלא, והוא זכר לפרטי פרטים דברים שלמד, ראה או שמע לפני עשרות שנים.

פעם ביקר אצלו אחד מחכמי הדור, ובשעה שישבו יחד והשתעשעו בדברי תורה, נשמעה זיכרה על הדלת. אחת מנשות דוינסק באה לשאול שאלת חכם. רבי מאיר שמחה עצר את הלימוד, אולם לא הניח את הספר. הוא שם אצבעו במקום שבו אוחז, נטל בידו את הגמרא - כך גדול וכבד במיוחד של תלמוד בבלי - ופנה לחדר האחר, כדי לעיין שם בספרי הש"ת שלו ולהשיב את האשה דבר. כל אותה העת, פתח ועיין בספרים בידו השנייה, ולא הניח מידו את הגמרא הכבדה אפילו לרגע אחד.

לאחר שיצאה השואלת, תמה האורח: ילמדנו רבנו, מדוע אינכם מניחים לרגע את הגמרא? היה אפילו אדם צעיר בקושי יכול לשאתה במשך זמן רב, ואתם בגיל שיבה, על אחת כמה וכמה. ומה נזק היה נגרם אם היה כבודו משאיר את הגמרא על השולחן עד שסיים לעסוק בענין האשה? השיב לו רבה של דוינסק: אינני מבין את שאלתך. הרי על כגון זה נאמר 'התעייף עיניך בו - ואינני!'

יראתי מתוך שמחה

עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה (תהלים ב"א) בפסוק זה הובאו יחידיו שתי דרכים - בעבודת הבורא - היראה והגילה - שלכאורה סותרות האחת את רעותה. ואכן, בעיניי העולם אין הן יכולות לשכון יחד: הירא מפני מלך בשר ודם מבקש להתרחק ממנו, ואילו השמח בו מבקש את קרבתו. אך בעבודת הבורא אין בכך כל סתירה; אדרבה, יראת ה' מקרבת את האדם אל קונו, מחיה את רוחו ומביאה אותו לידי שמחה.

יסוד זה ביאר הרב הקדוש רבי שלמה הכהן מראדומסק זי"ע בספרו 'תפארת שלמה' (ח"ה ד"ה ובכן צדיקים), על מילות התפלה 'ובכן צדיקים יראו וישמחו'. פירושה הפשוט של התפלה נסוב על הפסקה הקודמת בה מבקשים אנו שיתן ה' כבוד לעמו, תהלה ליראיו ותקווה טובה לדורשיה, ופתחון פה למייחלים לן שמחה לארצו וששון לעירו ושמחה קרן לדוד עבדו ועריכת נר לבן ישי משיחו, ועל כך ממשיכים אנו לבקש שיזכר הצדיקים לראות זאת בעיניהם ולשמחו, ובעת ההיא הישרים יעלו והחסידים ברנה יגילו.

אמנם, פירש בעל התפארת שלמה את תבת יראו מלשון יראתא ופחד וכבשה בפני עצמה על כך שהצדיקים יראו מפני הבורא וישמחו בו. כלומר, שיזכו לעבוד את הבורא במדות היראה והשמחה כאחד. ואף שבטבע העולם סותרות שתי מדות אלו זו את זו, כי הירא מפני אדם, מצטער הוא ואינו שמח בו אלא רוצה להתרחק ממנו ולהיפטר ממנו, והשמח אינו ירא.

אך יראת ה' שונה מכל מיני יראת שבעולם, והיא גורמת לשמחה ולחיים. וכדברי **כחמיני** (פסיקתא דר"כ פ" כו), שאמר הקדוש ברוך הוא לדוד המלך: "אם חיים אתה מבקש - צפה ליראה, שנאמר (משלי י כו): 'יראת ה' תוסיף ימים', והפוכה היא מיראת בשר ודם המקצרת את חיי האדם וטורדת את נפשו.

וכאן המקום להציג את לשון הזהב של

רבנו יונה מגירונדי בפירושו לר"ף על **מסכת ברכות** (כ"ג), בביאור דברי האמורא רבה על הפסוק 'עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה' - "במקום גילה שם תהא רעדה", ופירש רבנו יונה: "תעבדו את ה' ביראה ובאותו היראה תשמחו ותגילו בה. שאף על פי שאצל בשר ודם היראה והשמחה הם דבר והפכו, שבשעה שהאדם מפחד מזולתו הוא עומד נרתע ודואג, אבל הקדוש ברוך הוא איננו כן.

אדרבה, כשהאדם מתבונן בגדלתו וירא מפניו, ישמח ויגיל באותה יראה מפני שבאמצעותה מתעורר לקיים המצות, ושם ושם בקיומה שיועד כי שכרו אתו ופעלתו לפניו."

כי אכן, דווקא מי שיש לו יראת שמים הוא זה היכול לשמוח בלב שלם, מפני שנוהר הוא מן החטא.

וכך אמרו **בזוהר הקדוש** (ח"ג נ"ג), שברטם יבוא האדם לעבוד את בוראו, יקדים יראת שמים, ועל ידי כך יבוא לעסוק בתורה, ועל ידה להשיג שמחה.

ועל כן מבקשים תחילה 'ובכן תן פחדך על כל מעשיך', כי על ידי יראת ה' ופחד מהדר גאונו וזכים לבוא לידי שמחה, וכמו שאמר דוד המלך עליו השלום: "אני בעולם הזה מה אני? אלא יראתי מתוך שמחתי ושמחתי מתוך יראתי" (תנכ"א רבה פ"ה ג').

אין מחסור לירא

ועל פי יסוד זה ביאר כ"ק אדמו"ר רבי דוד אביחצירא שליט"א את לשון הפסוק (תהלים לד י) 'יראו את ה' קדשיו כי אין מחסור ליראיו':

'קדשיו' הם אלו הנמצאים במעלה הגבוהה ביותר בעבודת הבורא, וכנוסח תפלת שחרית של שבת בשוכן עד, שצדיקים הם למעלה מישרים, חסידים הם למעלה מצדיקים, וקדושים למעלה מכולם.

ואמרו **בתיקוני זוהר** (הקדמה ה): על פסוק זה, שממנו נלמד שכל מי שיש בו יראת שמים לא ידע מחסור ולא בביתו, לא בתורתו, לא בנשמתו ולא במעשיו.

ומהותה של יראה זו נתבארה על ידי הרב הקדוש רבי יהודה אריה לייב מגור זי"ע בספרו 'שפת אמת' (לפסח תרנ"ח ד"ה בפסוק), שהיא יראת הרוממות המביאה לשמחה, ושמחה זו היא עדות על היראה שהיא שלמה ואמיתית.

ומן היראה יבוא האדם לידי אהבת ה', כמו שאמרו **בזוהר הקדוש** (ח"ב רס"ז), שכיון שיראת שמים חופפת על ראשו של האדם, מתעוררת בקרבו אהבת ה'.

וכך כתב רבנו בחיי אבן פקודה בספרו 'חובות הלבבות' (שער י פתיחה), שהיראה, שהיא השער הראשון משערי עבודת הבורא, קודמת לאהבה וקרובה אליה במדרגות עבודת הבורא.

ולאמיתו של דבר, שתי מדות אלו משולבות האחת ברעותה, ואין האדם יכול לאחוז באחת מהן בלבד. וכתב רבנו ישעיה הלוי הורוויץ זי"ע - הש"ל הקדוש (עשרה מאמרות מאמר ב-ג), שתבות 'יראה' ו'אהבה' מחוברות יחד, וניתן לכתבן יחד באופן הבא - 'יראהבה', לרמוז שאי אפשר לאחת מהן בלא רעותה, ושעל ידי מדת היראה משיגים את אהבת הבורא.

על מלכות שמים

היה זה ימים ספורים טרם התקדש יום הדין. תור ארוך השתרך ליד פתח חדרו של כ"ק אדמו"ר רבי פינחס מנחם מגור

זי"ע בעל 'פני מנחם'.

יהודים רבים, חסידים ושאינם, חפצים להתברך מפי הרבי בברכת השנים.

דממה שוררת בחדר ההמתנה. הממתנים בתור מתכוננים בדחילו לקראת כניסתם אל הקודש פנימה. הבעת רצינות נסוכה על פניהם: האחד מטהר את לבו באמירת פרקי תהלים, והאחר מהרהר בתשובה זכה. אווירת הימים הנוראים הממששים ובאים מורגשת היטב בחדר.

רק אחד מבין הממתנים זע על מקומו בחוסר נוחות. הבעת פניו מתוחה למדי. עיניו מתרוצצות בעצבנות מצד לצד, והוא לופת באצבעותיו את הקוויטל בחזקה.

לפני כמה חודשים הובהל לבית החולים בעקבות כאבים עזים שתקפוהו. לאחר סדרת בדיקות מקיפה הודיעו לו הרופאים כי עליו לעבור בדחיפות ניתוח מציל חיים. הידיעה הפתאומית בלבלה אותו לחלוטין, וכמעט שהטריפה את דעתו.

בעוד שבשנים כתיקונן היה עסוק בימים אלו בהכנה רבתי לקראת ימי הדין, הרי שבשנה זו היה מוחו עסוק בסיכויי הצלחת הניתוח למול סיכויי הכישלון שהציבו הרופאים לפניו בסבר פנים חמורות.

לא נותרה לו כל פניות נפשית להכין את הלב לקראת הימים הנוראים הממששים ובאים.

התור מתקדם אט אט, והחסיד נכנס פנימה, מוצא את עצמו עומד לנוכח דמותו האבהית של הרבי שסוקר אותו במבט מלא באהבה ישראל טהורה.

בידיים רועדות הוא מגיש את הקוויטל אל הרבי. כתב שנקבע לו תור לאחר שמחת תורה, וביקש ברכה שהניתוח יצליח וארוכה תעלה למכתו.

כמו מתוך חלום הוא שומע את קולו של הרבי:

"שנה חדשה עומדת בפתח - א פריש יאהר. בעזרת ה' אתה תבריא ולא תזדקק כלל לניתוח..."

הוא ציפה לקבל את ברכת הרבי שהכל יעבור בשלום. לשמוע אי אלו דברי חיזוק, אבל לבטל לחלוטין את הניתוח? ועוד אחרי ההתעצויות הממושכות עם כל העסקנים הרפואיים, והצילומים המרמאים ברורות כי זה הצעד שיש לעשות?

הוא פתח וסגר את פיו חליפות, מנסה למצוא את המילים המתאימות, אולם בטרם היה סיפק בידו לומר דבר מה, המשיך הרבי ואמר לו: "בעוד ימים ספורים כולנו עומדים לומר מ'יחיה', הטר דאגה מלבך ותבטל את התור שקבעו לך לניתוח."

יצא החסיד מחדרו של הרבי כשתחושת הקלה עצומה מתפשטת בלבו. צעדיו נעשו קלים, הרבי נטל את האבן הכבדה שישבה על לבו וניפצה לרסיסים.

עוד באותו היום התקשר למרפאה וביטל את התור לניתוח.

רק עתה חש עצמו מסוגל לצלל את ימיו האחרונים של חודש הרחמים והסליחות לתשובה מעומק הלב ולהכנה רבתי לקראת יום הדין.

את ראש השנה עשה יחד עם עוד אלפי חסידים בבית מדרשו של הרבי, מילות התפלה יוצאות מפיו בכונה מרובה. זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים, התחנן כשדמעות זולגות מעיניו. פסוקי המלכויות קיבלו

משמעות חדשה בעיניו: 'כה אמר ה'... אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים...' כך חלפו עליו שני ימי ראש השנה מתוך התרגשות והתעלות.

הימים הבאים סוחפים אותו עמם, עשרת ימי תשובה, יום הכיפורים שלאחריהם, ההכנות הקדחתניות לחג הסוכות, קניית ארבעת המינים ובניית הסוכה.

והחג עצמו לעלא ולעלא; פניו קורנות מאושר, הולך הוא כמעט בצעדי ריקוד, פיו מלמלל שירה ושבח לבורא עולם.

ביום שמחת תורה הוא מפוז ומכרכר עם ספר התורה בהתלהבות כנער צעיר, כולו נוסף פלגי זיעה על מצוה.

כך עברו עליו ימי המועדים, מערים על נפשו טללי תחייה והתעוררות.

במוצאי שמחת תורה נדחק החסיד בין ההמונים העוברים ביעף על פני הרבי, לקבל ברכת פרדה וחורף בריא.

הרבי סימן לו במפתיע לעצור. הוא ניגש אליו בדחילו, ושמע את הדברים הבאים:

"אתה תצטרך לעבור את הניתוח, אך אל דאגה, הכל יעבור בשלום, אתה תצא מזה מהר מאוד ותחלים במהרה."

עיניו נפערו בתדהמה, אך בקושי הצליח לענות:

"והלא הרבי אמר שאיני זקוק לניתוח..."

אמר לו הרבי:

"יראתי את המתח העצום בו היית שרוי, רציתי לחזק אותך, להעניק לך לפחות כמה שבועות של שלוה ורוגע, שתוכל להתנהג בראש השנה, ביום כיפור ובחגים כמו יהודי."

"אבל ביטלתי את התור לניתוח", שאל במבוכה.

"אל תדאג", השיב לו הרבי, "לאחר שביטלת את התור, התקשרתי מיד ואמרתי להם שישאירו לך את התור..."

הרבי הוסיף להעתיך ברכות להצלחת הניתוח, והחסיד יצא מאת פניו הקודש.

רק אז החל להבין את גודל הטובה שעשה עמו הרבי. הלא רק בזכות 'ביטול' הניתוח זכה לימים גדושי התעלות, החל מראש השנה ויום כיפור בהם שפך את לבו כמים נחפ פני ה', עד לימי הסוכות ושמחת תורה, בהם שאב מלא חפניו שמחה ורוח קדושה לכל השנה כולה.

די היה לו להיזכר בחרדה שאחז בו לפני ראש השנה, כדי לדעת היאך היו עוברים עליו חגי תשרי אם היה הניתוח נושף כל העת בערפו, ממתיך מעבר לפינה.

כעת כבר לא נותר לו זמן למחשבות מזיקות ומיותרות, כבר למחרת נערך הניתוח כמתוכנן, וזכה, בסיעתא דשמיא, להצלחה מרובה.

לרוב מספרים את הסיפור כדי להראות את טוב לבו של גאון אוהב של ישראל הרבי 'פני מנחם', שטרם להסיר דאגה מלב יהודי, ולו לזמן מועט.

ברם, נוסף על גודל טוב לבו של הרבי, יש ללמוד מן המעשה את דרכה של יראת שמים אמיתית. אין זו חרדה המטלטלת את האדם ומונעת ממנו לעבוד את קונו, אלא יראה המלמדת אותו להשליך את דאגותיו על הבורא ולעובדו בלב מיושב ומתוך שמחה. זהו שאמר דוד המלך עליו השלום: "עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה" - היראה עצמה פותחת את שערי הגילה.

לשמייעת השיעורים - קול הלשון:
03-6171077

ספר
ויהלום